

Kardinál Ditrichštejn a jeho vztahy k římské kurii ve světle dopisů tří papežských nunciů (1621–1634)

Zdeňka Horáčková

CARDINAL DIETRICHSTEIN AND HIS RELATIONS WITH THE ROMAN CURIA IN LIGHT OF THE LETTERS OF THREE PAPAL NUNCIOS (1621–1634)

This text addresses the issue of the communication and relations of three papal nuncios, who were sent to the imperial court in Vienna between 1621 and 1634, with the cardinal and bishop of Olomouc, Franz von Dietrichstein. The work is based on extant Italian letters sent by the nuncios to the cardinal in Moravia and outlines the areas of their mutual cooperation. It also assesses Dietrichstein's attitude towards the papal curia in the given time period, taking into account the issue of the cardinal's multiple loyalties.

KEYWORDS:

Franz von Dietrichstein; 17th century; nuncios; papal curia; multiple loyalties; re-Catholicisation

Kardinál a olomoucký biskup František Ditrichštejn byl jedním z nejdůležitějších aktérů pobělohorského dění u nás. Velkého významu jeho osobnosti dodává fakt, že od roku 1621 stál jako gubernátor v čele Moravy. Z pozice vysokého církevního hodnostáře a vlivného politika působil na Moravě během bouřlivé doby, kdy se české země staly jedním z bojišť tehdy probíhající třicetileté války. Život i kariéra Františka z Ditrichštejna byly tímto evropským konfliktem značně ovlivněny. Porážka stavovského povstání a následně císařem svěřená funkce místodržícího pro něj znamenaly mimořádnou příležitost významně se podílet na procesu rekatolizace a ustavování pobělohorského pořádku, kterou kardinál Ditrichštejn využil beze zbytku.¹

Tato studie si klade za cíl poodhalit některé z aspektů Ditrichštejnova vztahu k papežské kurii, a to zejména ve vymezeném časovém období let 1621–1634. Zkoumá tedy dobu, kdy kardinál Ditrichštejn disponoval největším vlivem a kdy se kromě role duchovního pastýře ve větší míře ujímal i role vrcholného politika a diplomata. Byl v těchto letech jedním z nejvýraznějších aristokratů v českých zemích, avšak v rámci rozvíjení vlastních ambic a strategií se musel nevyhnutelně přizpůsobovat vnějším okolnostem. „Navenek“ ho totiž vázala trojí loajalita. Jako služebníka církve k papeži, jako vysokého zemského šlechtice k císaři a jako španělského klienta ke katolickému králi. To, jakým způsobem se měnily vztahy těchto tří mocenských hráčů na pozadí válečných konfliktů stanovených let, poznamenávalo i život kardinála Ditrichštejna

---

1 Základní literatura k Ditrichštejnovi: Pavel BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn (1570–1636)*, České Budějovice 2007; Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011; popřípadě Tomáš ČERNUŠÁK a kol., *Papežství a české země v tisíciletých dějinách*, Praha 2017.

a mohlo vrhat buď světlo nebo stín na jeho osobní možnosti. Problematika vícená-
sobné loajality je proto hlavním metodologickým východiskem této práce.²

Největší pozornost bude věnována Ditrichštejnovu vztahu ke Svatému stolci, jak
o něm svědčí soubory korespondence tří apoštolských nunciů, kteří s kardinálem ve
zmíněném období komunikovali od císařského dvora. Mezi lety 1621–1634 jimi byli
Carlo Caraffa,³ Giovanni Battista Pallotto a Ciriaco Rocci.⁴ Zde je nutné poznamenat,
že ačkoliv vytyčené rozmezí let 1621–1634 spadá do doby vlády jediného císaře, Ferdi-
nanda II., papežský stolec během roku 1623 zaznamenal poněkud radikální změnu.
Řehoře XV. vystřídal Urban VIII., který svou profrancouzskou politikou a rozhodným
prosazováním mocenských strategií vlastního rodu Barberini výrazně narušil spolu-
práci papežského stolce s Habsburky.⁵ Zhoršení vzájemných vztahů se na evropské
scéně odrazilo i ve společném postupu při prosazování protireformačního projektu,
který se zbrzdil a zkomplikoval.⁶ Nepříznivá atmosféra ovlivnila i kardinála Ditrich-
štejna, věrného služebníka Habsburků, který se s nově nastalou situací musel něja-
kým způsobem vyrovnat. Cílem příspěvku je vysledovat, jak o Ditrichštejnově pozici
vypovídají dopisy papežských nunciů z výše uvedených let.

DITRICHŠTEJN VE VÍRU TROJÍ LOAJALITY

František z Ditrichštejna byl jako kardinál a vrcholný představitel církve na Mo-
ravě přímo napojen na papežskou kurii. Nebyl to však pouze vztah s Římem, který
Ditrichštejnovu aktivitu, jež zanechala na Moravě v pobělohorském období hluboké

-
- 2 Ditrichštejnovu roli jako klienta papeže a španělského krále rozebírají Rubén GONZÁ-
LEZ CUERVA, *La forma de lo informal. Los agentes del cardenal Dietrichstein*, in: Guillermo
Nieva Ocampo — Rubén González Cuerva — Andrea M. Navarro (edd.), *Monarquía, Cor-
te y Reinos. El sistema político del Antiguo Régimen (s. XIV al XVIII)*, Tucumán 2016,
s. 253–276; Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Fer-
dinanda II.*, *Časopis Matice moravské* 126, 2007, č. 2, s. 285–318. Problematikou se obecně-
ji zabývá i Rubén GONZÁLEZ CUERVA, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio: The
3rd Marquis of Aytona and the Fading Catholic Alliance (1624–1629)*, *Theatrum Historiae* 23,
2018, s. 113–132.
  - 3 Pavel BALCÁREK, *Corrispondenza di Carlo Caraffa, il nunzio „per Germaniam“ dell’anno 1628*,
in: Kateřina Bobková-Valentová a kol. (edd.), *Roma — Praha, Praha — Řím. Omaggio
a Zdeňka Hledíková*, Praha 2009, s. 345–359.
  - 4 Nunciatury, které byly do dnešního dne editovány a publikovány: Rotraud BECKER (ed.),
*Nuntiaturberichte aus Deutschland. Nuntiatoren des Giovanni Battista Pallotto und des Ciriaco
Rocci (1630–1631)*, Tübingen 2009; Hans KIEWNING (ed.), *Nuntiaturberichte aus Deutsch-
land. Nuntiatur des Pallotto. 1628–1630. I. 1628*, Berlin 1895; *II. 1629*, Berlin 1897; Joseph Go-
dehard MÜLLER (ed.), *Carlo Caraffa vescovo d’Aversa, Relatione dello stato dell’Imperio e della
Germania fatta dopo il ritorno della sua nuntiatura appresso l’imperatore 1628*, Vídeň 1859.
  - 5 O pontifikátu Urbana VIII. zejména Irene FOSI — Alexander KOLLER (edd.), *Papato e im-
pero nel pontificato di Urbano VIII. (1623–1644)*, Città del Vaticano 2013.
  - 6 Problém důkladně mapuje Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch
z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.

stopy, mohl ovlivňovat. S kardinálovým působením je spojena problematika vícenásobné loajality, jíž byl kromě papeže vázán k císaři a rovněž ke španělskému králi. Ve velké míře se zde opírám o práce historiků, kteří se tohoto tématu dotýkají ve svém bádání o španělské a papežské politice na císařském dvoře v první polovině 17. století. Řadí se mezi ně například Tomáš Černušák, Pavel Marek nebo ze zahraničních historiků Rubén González Cuerva.⁷ Tito badatelé ve svých pracích rozvíjejí problematiku frakcí, které působily na císařském dvoře, a sledují, jaký vliv měly různé zájmové skupiny na císařskou politiku. V případě Ditrichštejna je tato otázka o něco komplikovanější. Trojí loajalita Ditrichštejnovo působení ve velké míře ovlivňovala a mohla pro něj být stejně výhodná jako omezující. Tyto protichůdné možnosti se během jeho života proměňovaly v souvislosti s vývojem evropských událostí a změnami politických strategií tří zmíněných mocenských činitelů.

VE SLUŽBÁCH CÍSAŘE

Když se kardinál v březnu roku 1621 vrátil z Vídně, kde setrval poté, co pro něj pobyt v českých zemích přestal být z důvodu stavovské vzpoury bezpečný, začal z titulu zemského gubernátora se stabilizací poměrů. Doprovázela ji jasná ambice utužit katolictví a vydobýt z nastalé situace pro katolíky co nejvíce výhod. Místodržitelská funkce, kterou byl pověřen císařem Ferdinandem II., značně multiplikovala Ditrichštejnův vliv na pobělohorské dění. Kardinálovu nově nabytou moc navíc podtrhoval majetek, který se mu podařilo úspěšně rozmnožit, a to zejména díky konfiskacím, jež proběhly po potlačení povstání.⁸ V Ditrichštejnově postavení tak oproti předbělohorským poměrům proběhl velký obrat k lepšímu, jelikož se nadále nemusel vymezovat proti tlaku nekatolických moravských politiků, s nimiž měl zejména v počátcích své kariéry jako mladý, ambiciózní a Římem vychovaný muž mnohé střety.⁹

7 Tomáš Černušák se ve svých pracích hojně věnoval nunciovi Antoniu Caetanimu, který pobýval na dvoře Rudolfa II. mezi lety 1607–1610. Jeho zásluhou jsou také publikovány edice Caetaniho nunciatur: Tomáš ČERNUŠÁK (ed.), *Epistulae et acta Antonii Caetani 1607–1611. Partes IV–V*, Praha 2013–2017. Souhrn lze najít v: TÝŽ, *Papežská politika v českých zemích za nunciatury Antonia Caetaniho (1607–1609)*, *Folia Historica Bohemica* 25, 2010, č. 1, s. 7–22. Také samostatně vydaná studie: TÝŽ, *Všední život papežských nunciů u rudolfinského dvora*, Praha 2017. Ke španělským vyslancům na císařském dvoře a jejich klientelním strategiím viz Pavel MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558–1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013. Dále Rubén GONZÁLEZ CUERVA — Pavel MAREK, *Vienna/Prague. The Dynastic Network between the Imperial and the Spanish Courts (1556–1619)*, in: Rubén González Cuerva — Alexander Koller (edd.), *A Europe of Courts, a Europe of Factions, Political Groups at Early Modern Centres of Power (1550–1700)*, Leiden — Boston 2017, s. 130–155.

8 Ke konfiskacím na Moravě Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006.

9 Viz P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 47–52, kde popisuje, jak náročné pro Ditrichštejna bylo vydobýt si své místo mezi moravskými pány při tzv. svatojánském soudu roku 1600 a jak osamocený z počátku byl ve svých snahách rezolutně prosazovat katolictví. Prvním lé-

Císařský patent, kterým Ferdinand II. učinil z Ditrichštejna zemského gubernátora, dal jasně na srozuměnou, že se kardinálovy pravomoci při nastolování nového pořádku na Moravě značně rozšířily.¹⁰ Stal se tak určující osobností při řešení nejen církevních, ale i politických otázek. Díky zjevné císařově důvěře mohl v první polovině dvacátých let zcela upozadit moravské stavy a soustředit ve svých rukou veškerou exekutivu. Kardinálova moc navíc v časovém horizontu, během kterého zastával úřad místodržícího, prostupovala i do soudní a zákonodárné oblasti.¹¹ Veškerý posun věcí při správě Moravy i při uskutečňování všech rekatolizačních zásahů šel proto z důvodu Ditrichštejnovy silné mocenské pozice poměrně hladce. Usnadňovaly je také dva další faktory. Jedním bylo rychlé a frekventované poštovní spojení mezi Vídní a Mikulovem, které umožňovalo informační výměnu, vzájemnou konzultaci a doručení normativních instrukcí gubernátorovi.¹² Avšak nejdůležitější vnější okolností, která Ditrichštejnovi ulehčovala snahy upevnit katolictví, byla funkčnost vzájemné spolupráce mezi císařem a papežskou kurií.¹³ Partnerství hrálo roli i během války, při níž se v tomto období podařilo katolické straně přemoci ve střední Evropě většinu nepřátelských sil.¹⁴ Pro komunikaci s papežem mohl Ferdinand II. pověřit právě Ditrichštejna, který jako diplomatická spojka psal papeži Urbanu VIII. o pomoc ve válce krátce po jeho usednutí na svatopetrský stolec v roce 1623.¹⁵ Hladká spolupráce netrvala příliš dlouho, jelikož už v polovině dvacátých let 17. století se partnerské sepětí vídeňského a římského dvora začalo prolamovat. Dokud však byly vztahy v dobré kondici, podařilo se v českých zemích dosáhnout četných úspěchů. Všechny kroky směřovaly k vytvoření nového vnitrostátního uspořádání, které stálo na požadavku plošného vyznávání katolické víry, jež bylo nadále vnímáno jako výraz loajality vůči panovníkovi.¹⁶

Úspěchů dosahoval i moravský místodržící Ditrichštejn, protože mu v letech bezprostředně po bitvě na Bílé hoře téměř nic nestálo v cestě. A nejednalo se pouze

---

tům kardinála na Moravě se také věnuje Rudolf ZUBER, *Mladá léta kardinála Ditrichštejna*, Praha 1946. Badatelům jsou k dispozici také vydané edice Ditrichštejnovy korespondence, např. František HRUBÝ (ed.), *Moravské korespondence a akta z let 1620–1636. I–II*, Brno 1934–1937.

- 10 Jíří MIKULEC a kol., *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013, s. 355.
- 11 Tamtéž.
- 12 Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace na Moravě jako komunikace na ose císař — zemský gubernátor*, *Časopis Matice moravské* 113, 1994, č. 1, s. 101–114, zde s. 102. Ordinární císařská pošta mezi Mikulovem a Vídní byla zřízena už v roce 1618, jak píše P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 106.
- 13 A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 69.
- 14 Robert John Weston EVANS, *Vznik habsburské monarchie 1550–1700*, Praha 2003, s. 85. Jediným, koho se na počátku dvacátých let nepodařilo úplně zastrážit, byl sedmihradský kníže Gábor Bethlen, s nímž však v lednu 1622 uzavřel mír (byť neměl dlouhého trvání) v Mikulově právě Ditrichštejn. K tomu P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 130–131.
- 15 NA Praha, Sběrka přepisů z italských a vatikánských archivů, kart. 174, inv. č. 749, fol. 104–109.
- 16 P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 130–131.

o pozitivní výsledky na poli rekatolizace, jakými bylo například vytlačení nekatolíků z městských rad nebo vydání patentů namířených proti nekatolickým sektám.¹⁷ Ditrichštejn se v tomto čase, který mu byl tak příznivě nakloněn, rovněž zasazoval o zlepšení postavení duchovenského stavu, zejména při jeho působení na moravském zemském sněmu.¹⁸ Jeho úsilí dosáhlo vrcholu při sestavování Obnoveného zřízení zemského, v němž se díky kardinálovi podařilo ukotvit prvenství duchovního stavu při moravských zemských sněmech, čímž si olomoucký biskup definitivně pojistil vlastní pozici. To, že se Ditrichštejnovi tento právní zvrat povedlo prosadit, svědčí o míře i významu jeho vlivu.¹⁹

Gubernátorem byl Ditrichštejn až do prosince 1624, poté ho císař jmenoval zemským hejtmanem. Tento titul, který v jeho rukou zanechával velkou míru politické moci, byl Ditrichštejnovi znovu potvrzen v následujících letech a zůstal mu pak až do konce života.²⁰ V roce 1624 byl také povýšen do stavu říšských knížat. Zároveň byl císařovým tajným radou, z čehož mu byl přislíben měsíční plat.²¹ Vše svědčí o tom, že mezi ním a Ferdinandem II. existoval dobrý vztah. Kardinál z něj mohl těžit a postupně se tak přibližovat k dosažení svého vytouženého úřadu, jímž byla funkce protektora Germánie. Osobnosti, které dosáhly tohoto lukrativního postu, byly pověřeny vyřizováním a tlumočením církevních problémů říše přímo v Římě.²² Díky tomuto úřadu by se Ditrichštejn dostal v církevně-politické sféře na jeden z nejvyšších postů, jelikož by mu bylo umožněno reprezentovat osobu císaře na papežském dvoře, kde by rovněž mohl dlouhodobě sídlit. Je známo, že tento úřad Ditrichštejn získal, ale až během posledních dvou let svého života. Do té doby byl protektorem dědičných habsburských zemí (1604–1634), což nebyla tak výnosná pozice, nicméně určitý vliv Ditrichštejnovi přesto poskytovala.²³

KLIENTEM ŠPANĚLSKÉHO KRÁLE

František z Ditrichštejna byl především klientem španělského krále. K této roli ho předurčoval jeho španělský původ, pokrevní spřízněnost s významnými španělskými rody i vlastnictví rozlehlých panství na Pyrenejském poloostrově, která připadala Ditrichštejnům od dob Adama, Františkova otce.²⁴ Jelikož se kardinál

¹⁷ Tamtéž, s. 131–137.

¹⁸ J. MIKULEC a kol., *Církev a společnost*, s. 355.

¹⁹ František MATĚJEK, *Morava za třicetileté války*, Praha 1992, s. 61–62.

²⁰ J. MIKULEC a kol., *Církev a společnost*, s. 356.

²¹ Tamtéž. Ditrichštejn měl za výkon této funkce každý měsíc pobírat 1000 zlatých.

²² P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 104.

²³ Tamtéž, s. 190.

²⁴ P. MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 308. Adamovi z Ditrichštejna se věnuje Friedrich EDELMAYER, *Honor y Dinero: Adam de Dietrichstein al Servizio de la Casa de Austria*, *Studia Historica. Historia Moderna* 10–11, 1992–1993, s. 89–116. V českém prostředí vznikla diplomová práce Stanislav LUSKA, *Španělská korespondence Adama z Ditrichštejna*, diplomová práce, Historický ústav FF MU, Brno 2014.

narodil v Madridu, formovalo ho během dětství právě Španělsko. Po dobu dospívání na něj navíc působil kosmopolitní Řím. Z tohoto důvodu neměl Ditrichštejn ani poté, co se definitivně usadil na Moravě, k zemím Koruny české a jejich tradicím nijak hluboký vztah.²⁵ Výrazněji pociťoval spíše přináležitost vlastního rodu ke Španělsku, což je pochopitelné z několika důvodů. Jeho matkou byla rodilá Španělka Margarita de Cardona, šlechtična ze starobylého katalánského rodu, a jeho otec Adam z Ditrichštejna se ve službách Habsburků u španělského dvora těšil významnému postavení. I Františkovi sourozenci byli na Španělské království napojeni. To se přímo týkalo jeho sester, které ve Španělsku na rozdíl od Adamových synů zůstaly a během služby u madridského dvora se všechny provdaly za španělské šlechtice.²⁶

K podpoře španělského krále a jeho politiky, o kterou se díky svému postavení a úzkému kontaktu s císařským dvorem mohl Ditrichštejn zasazovat, ho jako spoustu jiných motivoval příslib odměny, kterou Filip III. a po něm i Filip IV. za takové služby poskytovali. Španělsko si od 16. století v rámci pojištění svých mocenských zájmů v Evropě poctivě budovalo svou vlastní síť spolupracovníků a přívrženců, za jejichž loajalitu španělská koruna ochotně utrácela množství svých zdrojů.²⁷ Ať už Ditrichštejnové sklídili benefit ve formě peněžní, nebo v podobě nových statků, šlo jednoznačně o slušný zisk, jelikož na nich katoličtí králové svojí štědrostí nešetřili. Kardinál Ditrichštejn požíval nemalých výhod této klientelistické vazby a svou oddanost španělským Habsburkům spolu s vůlí podporovat mocenské zájmy hlavní větve rodu nikterak neskrýval.²⁸

Byl proto okolními císařovými dvořany ve své době označován za Španěla a ze stejného důvodu je i moderní historiografií, jež studuje zájmové skupiny u tehdejšího císařského dvora, Ditrichštejnovi přisuzována příslušnost k tzv. španělské frakci. O validitě a pravém významu tohoto termínu, který se v historických pracích často objevuje, je vedena polemika. Nejnovější práce zabývající se problematikou španělského politického vlivu ve Vídni tento pojem vymezují jako označení pro skupinu osob, jež se názorově stavěla za ideu panhabsburského dynastického projektu vedeného španělským králem. Druhým dechem však dodávají, že síť stoupenců této nadnárodní vize byla zároveň vnitřně značně nesourodá. Příslušníky zmíněné skupiny, která ve střední Evropě kooperovala se španělskými vyslanci, navzájem spojovalo snad jenom katolické vyznání a práce ve službách rakouského domu.²⁹

25 P. MAREK, *La embajada*, s. 120–121.

26 R. GONZÁLEZ CUERVA, *La forma de lo informal*.

27 Tomáš ČERNUŠÁK, *The Relationship Network of Nuncios and Forms of Reward for its Members at the Imperial Court of Rudolf II (1572–1612)*, *Theatrum historiae* 23, 2018, s. 55–74. K tématu zejména Pavel MAREK, *La embajada*, s. 143–183.

28 Tamtéž, s. 120–121. Přináší doklad o tom, že se František v dopisech Filipu III. sám označoval za králova vazala.

29 R. GONZÁLEZ CUERVA — P. MAREK, *Vienna/Prague*, s. 133. Pochyby ohledně existence španělské strany jsou popsány také ve studii Pavel MAREK, *Španělská strana na císařském dvoře? K problematice jednoho pojmu z politických dějin*, *Český časopis historický* 113, 2015, č. 4, s. 965–990.

Ve společenském postavení nebo dílčích politických názorech se mohly osobnosti výrazně lišit.³⁰

Ditrichštejn se španělskými vyslanci spolupracoval hned od počátku svého působení na Moravě, už v době císaře Rudolfa II., kdy vztahy mezi oběma větvemi habsburského rodu nebyly nejlepší.³¹ Vztahy se španělskými příbuznými se ostatně ve větší či menší míře komplikovaly nejenom v období Rudolfovy vlády, ale i v časech jeho následovníků.³² V námi sledovaném období, tedy na počátku dvacátých let 17. století, Španělé ve střední Evropě podporovali císařův protireformační kurz. Kardinála Ditrichštejna v této době nalezneme ve výkonu vrcholných funkcí, jakými byly posty moravského místodržícího a císařova tajného rady. Zejména naposled zmíněný úřad skýtal Ditrichštejnovi dostatek prostoru pro propagaci španělských zájmů. I z tohoto důvodu se jeho jméno opakovaně objevovalo na seznamech služebníků, o které se v rámci říše mohlo Španělsko opřít, ať už tyto zmínky najdeme v korespondenci španělských vyslanců u císařského dvora nebo těch, kteří pobývali v Římě.³³

Mezi stoupence španělské monarchie, se kterými Ditrichštejn komunikoval, patřili například členové lobkovického a pernštejnského domu, jakými byli nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic a jeho manželka Polyxena.³⁴ Vedle těchto osobností však spolupracoval zejména s okruhem okolo císařova favorita, hraběte Jana Oldřicha z Eggenbergu. Vlivu tohoto muže se u císařského dvora těžko kdo mohl vyrovnat a Ditrichštejnovy možnosti působit na císaře byly oproti hraběti spíše menší. V centru Španělského království byli však oba muži považováni za stejně hodnotné klienty a milostí se Ditrichštejnovi dostávalo dokonce ve větší míře.³⁵ Španělská koruna Ditrichštejnovi kromě jednorázových odměn (v různých formách) vyplácela pravidelnou rentu. Od roku 1620 šlo o částku 500 escudos za měsíc, což z ní činilo jednu z vůbec nejtědřejších rent, které v té době putovaly ze Španělska do rukou císařských dvořanů.³⁶

Ditrichštejnovo významné postavení se neodvozovalo pouze z členství v císařově tajné radě a z místodržitelského úřadu na Moravě. Velkou hodnotu měl také fakt, že byl kardinálem, přičemž se z tohoto postu rovněž nepokrytě prezentoval jako stoupenec Španělska a v kardinálském kolegiu tedy jednoznačně patřil ke španělské frakci.³⁷ Proto se v rozhodujících momentech volby papeže spoléhalo na to, že Ditrichštejnův hlas podpoří Španělskem protežovaného kandidáta. Zde je však pro úplnost nutné dodat, že své privilegium aktivní účasti na volbě papeže Ditrichštejn v reálu využil pouze jednou, a to při dvojím konkláve roku 1605, při kterém zachoval naprostou věr-

30 TÝŽ, *Politický vliv Španělska*, s. 301.

31 TÝŽ, *Die Rolle der spanischen Klienten aus den Reihen des böhmischen und mährischen Adels bei der Lösung des Bruderzwistes*, in: Václav Bůžek (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608–1611)*, Opera historica 14, České Budějovice 2010, s. 179–209.

32 TÝŽ, *Politický vliv Španělska*, s. 288.

33 R. GONZÁLEZ CUERVA, *La forma de lo informal*, s. 261–262.

34 P. MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 309–310.

35 Tamtéž.

36 TÝŽ, *La embajada*, s. 164.

37 TÝŽ, *Politický vliv Španělska*, s. 309.

nost španělskému králi i habsburskému císaři. V případě dalších dvou voleb hlavního církevního představitele, které za Ditrichštejnova života proběhly, se pro vysokou náročnost cesty konkláve nezúčastnil.³⁸

VZTAH K PAPEŽI

Ditrichštejn patřil k několika málo osobnostem, vázaným v letech před Bílou horou i po ní loajalitou ke španělskému králi i k papeži zároveň. Papežská kurie měla samozřejmě také zájem vytvořit si u císařského dvora síť věrných služebníků a zpravodajců. Nedisponovala však takovými finančními možnostmi, aby mohla ve snahách naklonit si císařské dvořany konkurovat Španělům.³⁹ Ditrichštejn, byť štědře zásoben milostmi od katolického krále i důvěrou císaře, se jako vysoký církevní hodnostář musel ohlížet i na zájmy papežské kurie. V době, kdy šly papežské i španělské záměry ruku v ruce, se tato vícenásobná loajalita nejevila jako problém. Na počátku námi sledovaného období, konkrétně mezi lety 1621 až 1623, byl papežem Řehoř XV., který se z pozice hlavy církve obratně snažil šířit katolické vyznání, zejména ve střední Evropě, čímž zájmům katolického krále nijak neodporoval. Zemřel nicméně příliš brzy, aby se střeoevropské poměry i přes tak mimořádnou spolupráci papežského stolce s Habsburky stačily upevnit ve prospěch katolíků.⁴⁰

Jasný zlom však přišel v době pontifikátu nového papeže Urbana VIII., který se od svého předchůdce nelišil pouze v délce výkonu své funkce, již zastával dlouhých jedenadvacet let, ale zejména směřováním vlastní politiky. Většinu času se Urban VIII. snažil spíše znásobit prestiž papežského stolce a vlastního rodu Barberini, než aby podnikal systémové kroky v rámci protireformačního projektu, jak se očekávalo. Dokonce během tehdy probíhající třicetileté války zastavil proud papežských subsidií na podporu císařských vojenských operací. Postupem času se na mezinárodně-politickém poli vyprofiloval jako přítel Francie, což se naplno projevilo během sporu o mantovské dědictví, při kterém jeho aktivita směřovala přímo proti habsburským zájmům.⁴¹ Vztahy papežské kurie s císařem i španělským králem se tak jeho zásluhou

38 T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 159–173. Autor na těchto stranách popisuje detaily Ditrichštejnovy přítomnosti na konkláve a důvody jeho neúčasti. Popřípadě celá kapitola o kardinálově účasti na konkláve roku 1605 v P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 90–96; nebo studie Tomáš PARMA, „*In habitu itinerario quasi laicali*“. *Účast kardinála Dietrichštejna na dvojím konkláve roku 1605 podle jednoho vatikánského pramene*, *Časopis Matice moravské* 124, 2005, č. 1, s. 203–226.

39 P. MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 313; dále Tomáš ČERNUŠÁK — Pavel MAREK, *Vztahové sítě španělských a papežských diplomatů u císařského dvora na pozadí krize z let 1608–1609*, *Český časopis historický* 115, 2017, č. 4, s. 1075–1097.

40 T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 166.

41 T. ČERNUŠÁK a kol., *Papežství*, s. 248. O vztahu mezi Urbanem VIII. a Ferdinandem II. pojednává italská monografie I. FOSI — A. KOLLER (edd.), *Papato e impero*. Hned v úvodu autoři popisují tři směry, jimiž papež mířil proti císařským zájmům. Byly jimi obrana církevní jurisdikce a autority církve v císařových zemích, přátelský přístup k Francii plnící

od konce dvacátých let 17. století značně ochladily. Během zjevného rozkolu ve směřování těchto mocenských činitelů se i vlivné osobnosti na císařském dvoře nutně musely názorově vyhranit, přičemž většina z nich se pod vlivem finanční motivace od této chvíle rozhodla přiklonit ke španělské straně.⁴²

Jak ochotné byly tyto osobnosti z řad císařových dvořanů, včetně Ditrichštejna, napomáhat papežským zájmům, se projevovalo mimo jiné na míře jejich spolupráce s papežskými nuncií. Nuncius byl mužem vybraným přímo papežskou stolicí, byť bylo nutné, aby ho ve funkci diplomatického zástupce potvrdil i císař. Jelikož se u císařského dvora z výše zmíněných důvodů netešil takové podpoře jako španělský vyslanec, byla jeho pozice o dost komplikovanější. Postupný odsun nunciů z císařovy blízkosti a minimalizace jejich vlivu se přímo projevovaly v případech apoštolských vyslanců, kteří následovali po Carlu Caraffovi. Diplomatické mise Giovanniho Battisty Pallotta i Ciriaca Rocciho byly sporem Říma a Vídně poznamenány tím tvrději, čím více se vzájemná odluka těchto mocenských center prohlubovala.⁴³ Aby legáti vůbec mohli vykonávat práci, již jim barberiniovská kurie předepsala, bylo pro ně nutné spojit se s jezuitu a zejména s císařským zpovědníkem Lamormainem.⁴⁴

Stejný vývoj lze sledovat i při hodnocení vztahů jednotlivých nunciů, kteří se na císařském dvoře vystřídali v průběhu let 1621–1634, s kardinálem Ditrichštejnem. Ještě během Caraffovy nunciatury, kdy zejména na počátku pobělohorského období obě větve habsburského rodu rozvíjely protireformaci v součinnosti s papežskou kurií, byl vztah nuncia s Ditrichštejnem alespoň na této úrovni prospěšný. Dokud se kurie z vedení boje o šíření katolicismu víceméně nestáhla, šlo o hlavní oblast, kde Ditrichštejn s apoštolským legátem vzájemně spolupracovali. Caraffa, vyslán do střední Evropy s úkolem, aby se zasazoval o navrácení českých zemí do lůna katolické církve, si spolupráci s kardinálem v několika písemnostech chválil. Pokud však nahlédneme do instrukce, kterou k jeho diplomatické misi nunciu sepsal kardinál Ludovisi, v pasáži, kde je mu doporučováno, s kým má u císařského dvora navázat výhodné styky, kardinál jmenovitě uveden není.⁴⁵ I přesto se nunciu se svým prokatolickým západem, jímž radikálně minimalizoval zastoupení nekatolických vyznání na Moravě, stal důležitým spolupracovníkem. Ve svém autorském díle *Commentaria de Germania Sacra Restaurata*, které vzniklo po Caraffově návratu do Itálie, Ditrich-

---

antihabsburskou úlohu, a přesměrování toku papežských peněz od podpory katolické ligy k podpoře Urbanova nepotismu. K mantovské válce Romolo QUAZZA, *La guerra per la successione di Mantova e del Monferrato 1628–1631*, Mantova 1926; David PARROTT, *The Mantuan Succession: A Sovereignty Dispute in Early Modern Europe*, *English Historical Review* 112, 1997, s. 20–65.

42 P. MAREK, *Politický vliv Španělska*, s. 313.

43 Tamtéž, s. 299.

44 Rocci byl k této kooperaci přímo instruován z Říma. Viz Robert BIRELEY, *The Jesuits and the Thirty Years War. Kings, Courts, and Confessors*, Cambridge 2003, s. 123. Byla vydána i edice Lamormainovy korespondence: Beda DUDÍK, *Correspondenz Kaisers Ferdinand II. und seiner erlauchten Familie mit P. Martinus Becanus und P. Wilhelm Lamormaini, kaiserlichen Beichtvätern S. J.*, *Archiv für österreichische Geschichte* 54, 1876.

45 NA Praha, Sbírnka přepisů z italských a vatikánských archivů, kart. 122, inv. č. 690, fol. 1–43.

štejna přímo zmiňuje a chválí výsledky jeho rekatolizačního postupu na Moravě.⁴⁶ Je však nutné dodat, že jde o spis propagandistického charakteru, kde je množství informací vykresleno v lepších barvách, než v jakých se s největší pravděpodobností rýsovala realita.

Ve skutečnosti na sebe totiž pravomoci biskupa a nuncia při „práci v terénu“ výrazně narážely. Důvod tkvěl v užším napojení nuncia na papežskou kurii. Ve většině případů sloužil apoštolský legát tomu papeži, který ho do funkce jmenoval, a během výkonu své funkce byl hlavě církve přímo podřízen. Biskupovi naproti tomu jeho post zajišťoval větší míru nezávislosti, protože bylo v zájmu kurie tyto hodnostáře podřídit nunciově kontrole. Není tedy divu, že se v této době často vyskytovaly kompetenční spory mezi osobou biskupa (popřípadě arcibiskupa) a nuncia, a to nejen v českých zemích, ale i na mnoha dalších místech ve středoevropském prostoru.⁴⁷ Určité nástroje církevní správy měli totiž nuncijs i biskup v rukou oba zároveň. Jednalo se například o možnost provést vizitace, tedy kontrolu duchovenstva a jimi obhospodařovaných institucí,⁴⁸ nebo o podíl na soudní moci skrze sobě podřízený soud. O tom, že se jurisdikční střety mezi Ditrichštejnem a nunciem opravdu odehrávaly, svědčí i jeden Pallottův dopis.⁴⁹ Tyto spory jasně odhalují nejednotu katolické církve a její vnitřní disharmonii. Problémy zapříčiňovala suma těchto konfliktů zejména při jednáních se světskou mocí, což značně komplikovalo situaci, jelikož právě na těchto jednáních spočívalo úspěšné završení protireformace.⁵⁰ Kolize v jednání o reformě vznikaly ještě za nunciatury Carla Caraffy, který si v roce 1626 stěžoval do Říma na údajné mínění německých knížat, že jsou nunciové ke dvoru vysíláni jenom proto, aby rozšířili církevní jurisdikci na úkor té jejich, a pro nic jiného.⁵¹

František z Ditrichštejna byl těžko ochoten přistoupit na nunciovu převahu a dohled. Velice lpěl na vážnosti a významu svého postavení, což se projevilo už během prvních chvil, které po nastoupení do funkce biskupa strávil na Moravě.⁵² Díky své kardinálské hodnosti stál na hierarchickém žebříčku velmi vysoko. Nunciové, kteří byli povoláni k císařskému dvoru, se povětšinou stali kardinály až na konci své diplomatické mise, což znamená, že byli i přes své přímé napojení na papeže vůči

46 Spis vyšel v Aversa roku 1630, v Kolíně nad Rýnem roku 1639, ve Frankfurtu roku 1641 a poté ještě roku 1748 ve Vídni. Je založen na Caraffově závěrečné relaci do Říma, kterou sepsal po ukončení své mise. Relace byla vydána: J. G. MÜLLER (ed.), *Carlo Caraffa*.

47 A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 93.

48 Dušan FOLTÝN — Petr SOMMER — Pavel VLČEK a kol., *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.

49 MZA v Brně, Rodinný archiv Ditrichštejnů (dále RAD), kart. 439, inv. č. 1908/6, Pallotto Ditrichštejnovi, 30. července 1630, fol. 35rv.

50 J. MIKULEC a kol., *Církev a společnost*, s. 77.

51 NA Praha, Sbírka přepisů z italských a vatikánských archivů, kart. 122, inv. č. 691, fol. 1–4: „[...] essendo che li Principi di Germania hanno quest'opinione, che li nuntii si mandino in queste parti solo per ampliare la giuriditione apostolica e d'oprimere quella de' Principi e non per altri negotii.“ (25. 11. 1626)

52 P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 43. Kardinál se nemínil podřizovat ani pražskému arcibiskupovi Harrachovi, což v druhé polovině dvacátých let způsobilo jejich vzájemné neshody: A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 84.

Ditrichštejnovi většinu času v inferiorní pozici. Tu měli projevovat mimo jiné při symbolické komunikaci, na které kardinál, jak dosvědčují ceremoniální spory s nunciem Spinellim,⁵³ velice bázil. Během dvacátých let 17. století se navíc Ditrichštejn stával jedním ze služebně nejstarších členů kardinálského kolegia, čímž jeho vážnost rovněž posilovala.⁵⁴ Když se k tomu přidá ještě nebývalé rozšíření moci, jehož se mu v pobělohorských letech dostalo, je nasnadě, že se Ditrichštejn apoštolskými nunciemi, kteří navíc od roku 1623 reprezentovali tak konfliktního papeže, jakým byl Urban VIII., nemínil nechat limitovat.

CHARAKTERISTIKA PRAMENŮ

Při obecném zhodnocení tří souborů korespondencí, které jsou dnes uloženy v Moravském zemském archivu v Brně,⁵⁵ si lze povšimnout několika společných trendů. V první řadě je to fakt, že dopisy, které směřovaly ke kardinálovi od výše zmíněných nunciů, jsou z většiny poměrně stručné. Vícestránková sdělení se vyskytují výjimečně. V daleko větší četnosti se zato objevují listy popsané pouze z jedné strany, kterou navíc častokrát psaný text zcela nezaplňuje. Sdílnějšími se z uvedených nunciů jeví Carlo Caraffa, od něhož pochází celkem devatenáct dopisů, a Giovanni Battista Pallotto, v jehož složce se nachází jednadvacet dopisů. V některých z nich text pokrývá i revers folia. Naopak velmi strohé vzkazy kardinálu Ditrichštejnovi adresoval Ciriaco Rocci, u něhož je ve třech z celkem čtyř dopisů veškeré sdělení rozepsáno v pouhých pěti až šesti řádcích. Možným odůvodněním takto kusé korespondence se zabývají následující části této studie.

Při vnější analýze se lze zaměřit také na rukopis, který je obvykle precizní. Jeho styl a vzhled se ale často v dopisech jednotlivých odesílatelů mění. Znamená to, že drtivá většina byla napsána rukou písařů, což pro současného badatele představuje výhodu spočívající v bezproblémové čitelnosti, zároveň však tento fakt implikuje (podobně jako stručnost některých dopisů) určitou formálnost vztahů. V několika dopisech se objevují ještě krátké doplněné pasáže, které už pravděpodobně psal konkrétní nuncius. V malé míře jsou u Caraffy a Pallotta také zastoupeny dopisy, které nejspíše

53 Odkazuje na ně P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 70–75. O těchto ceremoniálních sporech pojednává ve studii Tomáš ČERNUŠÁK, *Forme e conflitti dei cerimoniali come comunicazione simbolica nella corrispondenza del nunzio apostolico a Praga Antonio Caetani (1607–1611)*, *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma* 10, 2016, s. 33–50. K tématu obecně Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 488–519.

54 Tomáš PARMA, *Olomoucký biskup František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, dizertační práce, Historický ústav FF MU, Brno 2010, s. 143. Podle doby, která dané osobnosti uplynula od její kardinálské kreace (tzv. ancienita), byla mezi kardinály určována přednost.

55 Všechny tři soubory dopisů papežských nunciů Ditrichštejnovi, ze kterých vycházím v následující části příspěvku, jsou dnes součástí Rodinného archivu Ditrichštejnů (RAD), který je uložen v MZA v Brně. Jsou psány v italském jazyce humanistickou kurzívou. Jde o jednostrannou korespondenci, která byla v letech po porážce stavovského povstání zaslána kardinálovi na Moravu Carlem Caraffou, Giovannim Battistou Pallottem a Ciriacem Roccim.

Ditrichštejnovi psali sami, bez využití služeb písaře. Oproti většině ostatních jsou sice hůře čitelné, ale na druhou stranu obsahově zajímavější, což nejspíše dokládá, že v těchto několika listech šlo nunciům spíše o obsah sdělení než o jeho formu.⁵⁶

Část dopisů, která doputovala od nunciů do rukou kardinála Ditrichštejna, byla iniciována spíše z důvodu určitých vnějších okolností než z potřeby daného nuncia předat kardinálovi vlastní sdělení. Dosvědčuje to jejich samotný text. Tato psaní, která obvykle uvádí fráze „con l'occasione“, tedy „u příležitosti“, se týkala například velikonočních a vánočních přání, které nunciové Ditrichštejnovi zasílali, byť ne zcela pravidelně. Další z dopisů bez větší informační hodnoty jsou ty, které jen avizují přílohu, jež k nim byla připojena. Tu mohly představovat kopie jiných dopisů či římské Avvisi. V brněnském archivu se nicméně tyto připojované písemné materiály u originálních dopisů nenacházejí.⁵⁷

KORESPONDENCE PAPEŽSKÝCH NUNCIŮ DITRICHŠTEJNOVI: CARAFFOVY DOPISY

Hned v prvním dochovaném dopise s podpisem Carla Caraffy⁵⁸ najdeme zmínku o budoucím osobním setkání mezi ním a kardinálem Ditrichštejnem. Nuncius v něm avizuje, že přijede na přehlídku papežských vojsk najatých Pietrem Aldobrandinim, vévodou z Carpineta, která v roce 1621 operovala na Moravě kvůli uherské hrozbě představované Gáborem Bethlenem.⁵⁹ Tento pobyt Caraffy u kardinála pak skutečně proběhl, a to konkrétně během září 1621, kdy Ditrichštejn nuncia hostil ve své brněnské rezidenci.⁶⁰ Bylo to setkání, které následovalo po Caraffově pobouřené stížnosti, jež putovala do Říma, ohledně nejmenované mladé ženy, která údajně po určitou dobu žila s kardinálem.⁶¹ Nunciův pobyt v Brně však nespár, který tato aféra zasela do jeho vztahu s Ditrichštejnem, zřejmě urovnal. Hned v dalším dopise si lze totiž povšimnout nunciových pokusů o projevy přízně, kdy kardinálu děkuje za vlídnost, kterou

56 Pro příklad: MZA v Brně, RAD, kart. 430, inv. č. 1905/136, Caraffa Ditrichštejnovi, 4. ledna 1623, fol. 14rv–15r.

57 Podrobná odpověď na otázku, proč se Avvisi v RAD nevyskytují, je podána zde: T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 218–220. Jako první důvod autor uvádí, že se Avvisi mohly ztratit poté, co část kardinálova archivu odvezlo roku 1646 švédské vojsko. Druhým důvodem, proč se nedochovaly, je možnost, že tyto noviny po doručení kolovaly mezi dalšími osobami a nebyly pak vráceny k původnímu dopisu.

58 O osobnosti Carla Caraffy: Georg LUTZ, *Caraffa Carlo*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani XIX*, Roma 1976, dostupné na: <http://www.treccani.it> [náhled 18. 4. 2021].

59 O vojenských operacích: Radek FUKALA, *Sen o odplatě: dramata třicetileté války*, Praha 2016. P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 122.

61 Hynek KOLLMANN (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemias illustrantia I (1622–1623)*, Praha 1923–1950; *II (1623–1624)*, Praha 1954–1955, s. 63: „Fin dalli primi giorni ch'io venni in Vienna, fui avvertito da Padri Cappuccini d'un grave scandalo che l'anno passato fu dato dal S.g Cardinale Dietrichstein a tutta la corte et alla città di Vienna, col ritenersi in casa sua, anzi l'istesa sua tavola una giovane vedova, bella, d'età di 25 anni [...]“ (Caraffa Ludovisimu, 19. 6. 1621)

mu projevil prostřednictvím svého zповědníka, s ujištěním, že mu náklonnost nezůstane dlužen.⁶²

Z pozdějších dopisů z roku 1622 vyplývá další téma, jež spolu Caraffa a Ditrichštejn diskutovali, a tím byly moravské kláštery. Během doby, v níž Ditrichštejn spravoval olomouckou diecézi coby její biskup, se podařilo pozdvihnout několik řeholních domů, o což se kardinál osobně zasazoval. Musel však na této cestě překonat určité problémy. Stejně jako se v této době projevoval chronický nedostatek katolických farářů, nebyl na Moravě ani náležitý počet řeholníků a řeholnic. Kardinál se proto snažil dosáhnout toho, aby bylo na Moravu přeloženo alespoň nějaké množství řádových bratrů a sester z jiných klášterů. Nunciův dopis z 15. prosince 1622 reaguje na Ditrichštejnův zájem získat v tomto smyslu jeptišky z Vídně, které kardinál požadoval pro klášter vznikající v této době při kostele sv. Josefa v Brně.⁶³ Caraffa v listu vyřizuje souhlas hlavy církve s přesunem celkem dvou řeholnic, přičemž naznačuje papežovu preferenci, aby tyto jeptišky příslušely k františkánskému řádu. Klášter, který Ditrichštejn sám založil v roce 1613, se na počátku dvacátých let stále postupně formoval. Kardinál se zabýval sestavením jeho vnitřních pravidel, která nejspíše zamýšlel ustavit dle kapucínské řehole a klášter tak určit řádu kapucínských klarisek.⁶⁴ Tento obrat se však nikdy nepodařilo zrealizovat a klášter u sv. Josefa tak i podle papežova přání zůstal řeholním domem františkánek.⁶⁵

V korespondenci je také zmíněna problematika sekty novokřtěnců, jejíž členy Ditrichštejn perzekvoval a už v roce 1621 vykázal ze země. V Caraffově dopise z 12. října 1622 zaznívá na kardinála a jeho odhodlání při řešení této věci samá chvála, byť je v něm uvedeno, že se několik novokřtěnců stále zdržuje pod ochranou nejmenovaných osob v okolí Skalice a Holíče.⁶⁶ Poté, co byl novokřtěncům stanoven jeden měsíc na to, aby přestoupili ke katolictví, se většina z nich uchýlila právě do moravsko-uherského pohraničí, odkud se s pomocí určitých pánů, kteří si novokřtěnců vážili zpravidla kvůli jejich nesmírné pracovitosti, z níž pro ně plynul značný profit, chtěli vrátit nazpět.⁶⁷ Nuncius ve zmíněném listu kardinálovi sděluje, že kvůli tomuto problému podstoupil jednání s císařem, jehož výsledkem byl memoriál, zakazující jakékoliv prodlévání příslušníků této nekatolické sekty v zemích habsburské monarchie. Návrat části novokřtěnců na Moravu se však přesto uskutečnil. Caraffa v dopise z 12. března 1624 zmiňuje, že kvůli znovu nastalým obtížím obdržel kardinálovu stížnost, načež opět informoval císaře.⁶⁸ Při vyřizo-

62 MZA v Brně, RAD, kart. 430, inv. č. 1905/136, Caraffa Ditrichštejnovi, 25. prosince 1621, fol. 3r.

63 Tamtéž, Caraffa Ditrichštejnovi, 5. října 1622, fol. 10r.

64 Domněnka je založena na korespondenci Ditrichštejnova agenta Olivieriho, který byl v Římě pověřen získat konstituce kapucínek a jejich řeholi. T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 347.

65 Tamtéž.

66 MZA v Brně, RAD, kart. 430, inv. č. 1905/136, Caraffa Ditrichštejnovi, 12. října 1622, fol. 12r.

67 P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 129.

68 MZA v Brně, RAD, kart. 430, inv. č. 1905/136, Caraffa Ditrichštejnovi, 12. března 1624, fol. 17r.

vání této věci se však Ditrichštejn nakonec spíše vyhnul nunciovu zprostředkování a s Ferdinandem II. problém řešil sám. Nunciiovi tak nezbylo, než v závěru dopisu kardinála „snažně poprosit, aby si i do budoucna uchoval svůj obvyklý zápal a zbožnost při uplatňování své autority v podobných záležitostech“⁶⁹ a vyzdvihnout právě Ditrichštejnovu autoritu, s níž, jak věřil, se překonají veškeré obtíže. Už jen rychlost, s jakou bylo vyhnání novokřtěnců vyřízeno, nám může být důkazem toho, jak dobré byly podmínky pro rekatolizační spolupráci těchto dvou mužů na začátku dvacátých let.⁷⁰

Ve vztahu k tématu Ditrichštejnovy vícenásobné loajality má zajímavou výpočtní hodnotu Caraffův dopis, který odeslal 4. ledna 1623 z Řezna. Jedná se o jediný obsáhlejší a nunciem vlastnoručně psaný dopis, který se nachází v Rodinném archivu Ditrichštejnů v Brně.⁷¹ V Řezně od roku 1622 zasedal říšský sněm, jenž měl přenést kurfiřtskou hodnost na Maxmiliána Bavorského. Nuncius v dopise podává kardinálovi informace o vnitřním průběhu sněmu, jelikož byl při jeho konání v Řezně osobně přítomen. Jedna z těchto zpráv se týká španělského vyslance Oñateho, se kterým se Caraffa (nejen) během sněmu dostal do sporu. Vyslanec se totiž snažil zabránit přenesení kurfiřtské funkce z Fridricha Falckého na bavorského vévodu Maxmiliána, což Caraffu nutně popuzovalo, jelikož zdárné završení této věci bylo jeho hlavním úkolem. V době, kdy tento dopis vznikl, se nunciiovi i přes Oñateho obstrukce postupně dařilo sjednávat pro změnu v držení kurfiřtské hodnosti dostatečnou podporu. Španělský ambasador byl tedy na sněmu „poražen“ a Caraffa s jistým zlehčením Ditrichštejnovi líčí, že je vyslanec už dlouhé týdny zdravotně indisponován („non si sente bene con una febretta“) a že je zatížen melancholií.⁷² Můžeme zvážit, nakolik tento posměšný tón, který si Caraffa ve svém sdělení dovolil použít, vypovídá o tom, na které straně během zmíněného španělsko-papežského sporu Ditrichštejn stál. Také vzhledem k důvěrným informacím ze sněmu, jež Caraffa kardinálovi zprostředkoval, i k nadstandardním projevům náklonnosti může dopis dosvědčovat, že ho nuncius v této záležitosti nejspíše považoval za spojence. Těch Caraffa dle vlastních slov neměl mnoho.⁷³ Vliv Španělů na císaře a jejich úspěšnost při získávání císařových poradců pro španělské zájmy vnímal velmi negativně, Ditrichštejna ale zřejmě ve sporu o „kurfiřta“ za radikálního španělského stoupence nepovažoval. Dá se tedy vyvodit, že se kardinálovi v tomto případě podařilo svou dvojí loajalitu vybalancovat tak, že byl papežským nunciem považován přinejmenším za neutrálního. Nuncius

69 „[...] et ancora la supplico in avvenire col suo solito santo zelo, e pietà interpone la sua autorità in simili negotii.“

70 Caraffa v této záležitosti zaslal do Říma relaci: H. KOLLMANN (ed.), *Acta II*, s. 76–82 (Caraffa Kongregaci de Propaganda Fide, 10. 9. 1622). Nutno uznat, že v relaci spíše vyzdvihuje vlastní podíl na úspěchu a Ditrichštejna zmiňuje jen v malé míře.

71 MZA v Brně, RAD, kart. 430, inv. č. 1905/136, Caraffa Ditrichštejnovi, 4. ledna 1623, fol. 14rv–15r.

72 O španělském postoji k záležitosti přenesení kurfiřtské hodnosti Pavel MAREK, *La diplomacia española y la papal en la corte imperial de Fernando II*, *Studia historica. Historia moderna* 30, 2008, s. 109–143; TÝŽ, *Politický vliv Španělska*, s. 285–318.

73 R. GONZÁLEZ CUERVA, *Vienna*, s. 118.

tak v komunikaci mohl spoléhat na jejich vzájemnou spřízněnost coby dvou katolických prelátů a služebníků hlavy církve.

Další dochované dopisy svědčí o vzájemné spolupráci Caraffy a Ditrichštejna spíše při řešení záležitostí, jež spadaly do kategorie běžné agendy. Šlo například o výpomoc ve snaze dopadnout uprchlé delikventy z řad katolických duchovních, o kterou nuncius kardinála prosil z Vídně 30. dubna 1622.⁷⁴ Nunciovým prostřednictvím se také řešil poplatek za kardinálský prsten, jenž kurie po Ditrichštejnovi požadovala poté, co papež Řehoř XV. začal vymáhat tento finanční příspěvek nejen po nových, ale také po stávajících kardinálech. Caraffa, který tuto věc kardinálovi připomíná v dopise z 13. prosince 1625, byl pověřen rolí příjemce celkové částky, která byla kurií stanovena na pět set komorních dukátů.⁷⁵ Přestože kardinálova finanční situace nebyla v nejlepším stavu, poplatek, jenž putoval do Říma, během roku 1626 uhradil.⁷⁶

Poslední Caraffovo psaní je ze 14. července 1628.⁷⁷ Jde o další z malého počtu dopisů, které jsou psané přímo nunciovou rukou. Byl odeslán nedlouho předtím, co jeho původce opustil úřad řádného apoštolského nuncia u císařského dvora. Caraffova pozice ve Vídni už v této době nebyla nejsilnější, jelikož se před ním kvůli jeho nevhodným postojům v několika důležitých otázkách uzavřely mnohé informační zdroje. Odpovídá tomu i zmíněný dopis. Nuncius se v něm Ditrichštejnovi omlouvá, že ho nezastihl před jeho odjezdem z Vídně do Mikulova, a se vší pokorou ho prosí o informace týkající se kardinálova jednání s císařem a císařskými ministry. Zajímavou pasáží tohoto dopisu je rovněž Caraffův dotaz ohledně možnosti dosažení kardinátu.⁷⁸ Může se jednat o doklad Caraffových stále živých nadějí, že bude po ukončení diplomatické mise ve Vídni odměněn kardinálským kloboukem. To se k jeho velkému zklamání nakonec nestalo.

PALLOTTOVY DOPISY

Giovanni Battista Pallotto zaslal svůj první dopis Ditrichštejnovi na Moravu v listopadu 1628, tedy v době, kdy už ve Vídni působil jako řádný nuncius u císařského dvora.⁷⁹ Bylo to zhruba měsíc poté, co ho kardinál Ditrichštejn v Mikulově vysvě-

⁷⁴ MZA v Brně, RAD, kart. 430, inv. č. 1905/136, Caraffa Ditrichštejnovi, 30. dubna 1622, fol. 5r.

⁷⁵ Tamtéž, Caraffa Ditrichštejnovi, 13. prosince 1625, fol. 26r.

⁷⁶ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 284–286.

⁷⁷ MZA v Brně, RAD, kart. 430, inv. č. 1905/136, Caraffa Ditrichštejnovi, 14. července 1628, fol. 32r.

⁷⁸ „[...] oltre quello si degnerà significarmi in questo negotio e di più di superararmi il suo prudentissimo parere di quel che si doverà fare per il honor dovuto alla Sacra dignità del Cardinalato“ (tamtéž).

⁷⁹ Tamtéž, kart. 439, inv. č. 1908/6, Pallotto Ditrichštejnovi, 19. listopadu 1628, fol. 3r. Informace o tomto muži zprostředkovává: Antonio D'AMICO, *Pallotto Giovanni Battista*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani LXXX*, Roma 2014, dostupné na: <http://www.treccani.it/> [náhled 18. 4. 2021].

til na kněze. Pallotto nezapomněl, čím rukou byl vykonán obřad jeho přijetí do řad kléru, a na tento „dluh“ vůči Ditrichštejnovi se několikrát odvolává i v pozdější komunikaci.⁸⁰ Dá se říct, že jejich spolupráce měla příjemnější začátek i průběh než ta s nunciem Caraffou. Ještě když byl Pallotto ve Vídni mimořádným apoštolským legátem, psal Ditrichštejn kardinálovi Barberinimu, že je odhodlaný ve službě papeži spolupracovat obzvláště právě s Pallottou, přičemž Caraffovo jméno už k tomuto prohlášení nepřipojil.⁸¹

Listopadový dopis je Pallottovou odpovědí na kardinálův požadavek ve věci sv. Cyrila a Metoděje, který velmi pravděpodobně souvisel s Ditrichštejnovou snahou získat ostatky těchto dvou svatých mužů. O přenesení ostatků z Říma do Olomouce se pokoušel v období ještě před Bílou horou, pravděpodobně už od roku 1617. Kurie mu však v tomto úsilí nebyla ochotna vyjít vstříc, zejména z důvodu obavy o osud vzácných ostatků v zemi, kde v té době stále sídlili heretikové, a kde se navíc střídavě válčilo. Kardinál své pokusy nevzdával a nejspíše v této věci zkontaktoval i nového nuncia Pallotta, který v dopise z 19. listopadu 1628 vyjadřuje naději, že bude s přispěním „vřelého rozpoložení Našeho Pána“⁸² a kardinála Barberiniho záležitost vyřízena k jeho spokojenosti. Byť mohla tato Pallottova slova působit slibně, Ditrichštejn se translace svatých ostatků ve skutečnosti nikdy nedomohl, ačkoliv se o ni ještě během třicátých let vytrvale snažil.⁸³

Tématem, které se objevuje ve dvou následujících dopisech Pallotta Ditrichštejnovi, je mincovna Urbana VIII. V dopise z 29. listopadu 1628⁸⁴ nuncius papežovým jménem děkuje Ditrichštejnovi za péči, kterou věnoval záležitosti týkající se „mistrů mincovního stroje“ pro papežem požadovanou mincovnu.⁸⁵ Uvedenými „maestri“ mohli být míněni muži této profese, pracující v kardinálových mincovnách na Moravě, které fungovaly už od roku 1608, kdy kardinál získal od císaře Rudolfa II. právo

80 Pallotto svůj vděk za vysvěcení na kněze zmiňuje v dopise z 16. prosince 1628, kdy Ditrichštejna zpravuje, že byl ve Vídni konsekrován na biskupa. MZA v Brně, RAD, kart. 439, inv. č. 1908/6, Pallotto Ditrichštejnovi, 16. prosince 1628, fol. 7rv. Znovu pak v dopise z 2. ledna 1630, kdy mu oznamuje, že obdržel kardinálský klobouk. Zároveň Ditrichštejna zve na obřad, který se u té příležitosti ve Vídni bude konat. Tamtéž, fol. 24rv.

81 NA Praha, Sbirka přepisů z italských a vatikánských archivů, kart. 174, inv. č. 749, fol. 44. „Non restaró però mai d'adoparmi con tutte le forze per corrispondere a quelli con ogni prontezza come ho procurato di fare nel particolare di Monsignor Pallotto.“ (Ditrichštejn Barberinimu, 14. 7. 1628)

82 MZA v Brně, RAD, kart. 439, inv. č. 1908/6, Pallotto Ditrichštejnovi, 19. listopadu 1628, fol. 3r. Tamtéž, kart. 430, inv. č. 1905/136, Caraffa Ditrichštejnovi, 30. dubna 1622, fol. 5r.

83 O translaci ostatků sv. Cyrila a Metoděje T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 372–375.

84 MZA v Brně, RAD, kart. 439, inv. č. 1908/6, Pallotto Ditrichštejnovi, 29. listopadu 1628, fol. 5rv.

85 K výrobě stříbrných mincí v římské mincovně během pontifikátu Urbana VIII. Petr VO-REL, *La storia della piastra d'argento di Urbano VIII. L'attività della zecca romana sul finire del pontificato di Urbano VIII. e il catalogo dettagliato delle piastre d'argento pontificie degli anni 1634–1644*, Roma — Praha 2013.

razit mince. Odtud pocházející mince byly po technické stránce velmi kvalitní.⁸⁶ Dle dopisu lze soudit, že tito mistři měli být vysláni do Říma zřejmě proto, aby participovali na činnosti papežské mincovny. Pallotto však zároveň souhlasil s kardinálem, že bude výhodnější, aby byla jejich dovednost nejdříve předvedena ve Vídni, k čemuž se vrací i v dopise z 16. prosince téhož roku.⁸⁷ O tom, jaká byla míra pomoci kardinála Ditrichštejna ve věci římské papežské mincovny, nejsou v dopisech žádné další zmínky.

Jak již bylo zmíněno, značnou komplikací v papežsko-habsburských vztazích se stala válka o dědictví mantovské.⁸⁸ Tento konflikt byl žhavým tématem hned od jeho počátku v roce 1628, kdy se papežská i španělská frakce na vídeňském dvoře snažily ovlivnit Ferdinanda II. ve svůj prospěch. Zatímco španělský vyslanec Aytona, kníže Eggenberg a hrabě Collalto byli pro císařovu vojenskou intervenci, nuncius Pallotto spolu s jezuitou Lamormainem se snažili prosadit, aby se císař do války nezapojoval.⁸⁹ S tímto spletcem vztahů a taktik se nějakým způsobem musel v kritických letech vypořádat i Ditrichštejn. Pallotto mu 17. ledna 1629, zhruba půl roku před Ferdinandovým souhlasem s vysláním vojsk do Mantovy, píše o svém strachu, že záležitosti Itálie, ba i celého křesťanstva směřují k velkému rozvratu. Zároveň v dopise vyjadřuje naději, že až se kardinál dostaví do Vídně (avizuje návrat knížete Eggenberga ke dvoru), zasadí se o to, aby se situace dále nezhoršovala. Je tedy evidentní, že se Pallotto snažil mít Ditrichštejna na své straně — straně papežské kurie. Zřejmě doufal, že bude kardinál jeho oporou při jednání právě s Eggenbergem, nebo i se španělským vyslancem Aytonou, se kterým byl Ditrichštejn příbuzensky spjat. Aytona však ve Vídni neměl zájem rozvíjet s kardinálem příliš osobní vztahy a ani v jejich písemné komunikaci se od nikoho z nich důvěrná sdělení ohledně vysoké politiky neobjevují.⁹⁰ Je tedy pravděpodobné, že i v této chvíli se Ditrichštejn snažil vyvážit svou loajalitu ke všem stranám tak, aby nepřišel o přízeň ani jedné z autorit, a přitom zůstal ve své pozici veskrze nestranným.⁹¹

Několik dopisů z následujícího roku 1629 svědčí o tom, že se kardinál Ditrichštejn prostřednictvím nuncia Pallotta snažil řešit také určité úřední záležitosti, jejichž vyřízení bylo potřeba obdržet z Říma. V dopise z 13. září 1629⁹² je zmíněno jméno „Prairner“, přičemž se lze domnívat, že jde o člena olomoucké kapituly Filipa Fridricha Breunera.⁹³ Pro tohoto muže se kardinál už od roku 1628 snažil vyřídit jmenování

86 O moravském mincovnictví za Ditrichštejna píše Jiří SEJBAL, *Dějiny peněz na Moravě*, Brno 1979, s. 68–75.

87 MZA v Brně, RAD, kart. 439, inv. č. 1908/6, Pallotto Ditrichštejnovi, 16. prosince 1628, fol. 7rv.

88 K mantovské válce R. QUAZZA, *La guerra*; D. PARROTT, *The Mantuan Succession*.

89 Robert BIRELEY, *Ferdinand II, Counter-Reformation Emperor, 1578–1637*, New York 2014, s. 192.

90 R. GONZÁLEZ CUERVA, *Vienna*, s. 123.

91 Ditrichštejnovu nedostatečnou názorovou vyhraněnost okomentoval u příležitosti rezenského říšského sněmu vévoda z Guastally slovy, že se kardinál „... prohlašuje za Španěla, ale jeho odhodlání a schopnosti nejsou spolehlivé“. Tamtéž.

92 MZA v Brně, RAD, kart. 439, inv. č. 1908/6, Pallotto Ditrichštejnovi, 13. září 1629, fol. 15r.

93 Medailonek o této osobnosti v T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 272–273.

světícím biskupem, jelikož sufragány s touto funkcí ve své diecézi nutně potřeboval. Mohli totiž převzít část agendy olomouckého biskupa na svá bedra, a tím Ditrichštejnovi v mnoha záležitostech ulehčit práci. Aby bylo jmenování dosaženo, musela nicméně Ditrichštejnova žádost projít složitým byrokratickým procesem, o němž svědčí i Pallottova slova v dalších dopisech ze září a také z listopadu 1629.⁹⁴ Figurovali v něm kromě nuncia, jenž hrál roli prostředníka, a Ditrichštejnova římského agenta Olivieriho kardinál-nepot Barberini a celá Svatá kongregace. O závěru této kauzy, která se ke kardinálově nevoli nepříjemně protahovala, Pallotto už v dalších svých dopisech nepíše. Breuner byl každopádně jmenován světícím biskupem až v září následujícího roku 1630.⁹⁵

Předmětem korespondence byly také jurisdikční záležitosti. Soudní pravomoci byly sférou, kde teoreticky mohlo mezi nunciem a biskupem dojít ke střetu, poněvadž vedle instancí podléhajících Ditrichštejnově dohledu existoval také tribunál nunciatury ve Vídni, k němuž bylo možné se odvolat.⁹⁶ O mírné kolizi ve věci soudních kompetencí svědčí Pallottou vlastnoručně psaný dopis z 30. července 1630, jenž se týká problematičtějšího faráře z farnosti Hrádek u Znojma, který měl být souzen.⁹⁷ Zmíněná farnost však přináležela ke komendě rytířského řádu sídlící v nedalekém Mailbergu, což znamenalo, jak sám Pallotto v dopise uvádí, že byla vyjmuta z ordinární jurisdikce. Ordinárního soudu se také farář odmítl zúčastnit, načež byl přeměrován k nunciovu tribunálu. Poněvadž si byl této kolize kardinál Ditrichštejn zřejmě vědom, zaslal Pallottovi memoriál, na který nuncius v tomto dopise odpovídá. Obhajuje se tím, že jako apoštolský nuncius musel dostát svým povinnostem, přičemž rozhodně nechtěl kardinála nijak poškodit. V závěru svého dopisu Pallotto Ditrichštejna ujistuje o tom, že nehodlá narušovat jeho ordinární jurisdikci, ba naopak mu bude vždy projevovat náležitou úctu.

Poslední Pallottův dopis pochází z Říma. Ditrichštejna v něm seznamuje s tím, že se s přispěním papežovy dobré vůle stal legátem ve Ferrare, přičemž se také zavazuje být kardinálovi i po změně funkce nadále k službám.⁹⁸

94 MZA v Brně, RAD, kart. 439, inv. č. 1908/6, Pallotto Ditrichštejnovi, 16. září 1629, fol. 17rv, a 29. listopadu 1629, fol. 21r.

95 Ke světícím biskupům olomoucké diecéze a procesu jejich jmenování T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 328–329.

96 A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 176. Catalano zde popisuje, že nejasný předěl mezi běžnými a mimořádnými kompetencemi způsoboval neshody mezi biskupy a řeholními řády, což mohlo vést k tomu, že se řeholníci při řešení podobného sporu odvolali k nunciovu vídeňskému tribunálu. Italská studie na toto téma: Elena BRAMBILLA, *Giuristi, teologi e giustizia ecclesiastica dall'500 alla fine del '700*, in: Maria Luisa Beltri — Alessandro Pastore (edd.), *Avvocati, medici, ingegneri. Alle origini delle professioni moderne (secoli XVI–XIX)*, Milano 1997, s. 179–183.

97 MZA v Brně, RAD, kart. 439, inv. č. 1908/6, Pallotto Ditrichštejnovi, 30. července 1630, fol. 35rv.

98 Tamtéž, Pallotto Ditrichštejnovi, 21. června 1631, fol. 39r.

ROCCIOHO DOPISY

Dopisy, které Ditrichštejnovi adresoval papežský nuncijs Ciriaco Rocci,⁹⁹ se v brněnském Rodinném archivu Ditrichštejnů nacházejí pouze čtyři. Z tohoto důvodu je následující shrnutí obsahu nuncijsovy korespondence velmi stručné. Pouze jeden z těchto čtyř uvedených dopisů byl navíc odeslán v době, kdy Rocci vykonával funkci nuncia u císařského dvora. Nuncijs spolu s ním zaslal dne 28. ledna 1631 do Mikulova příložený dopis kardinála-nepota Barberiniho, který se dnes však v Moravském zemském archivu nenachází, a v druhé polovině dopisu jen ve stručnosti Ditrichštejnovi oznamuje, že byl papežem pověřen legací.¹⁰⁰ Legátem *a latere* měl Rocci být při svatbě českého a uherského krále Ferdinanda se španělskou infantkou Marií Annou, která se pak konala v březnu 1631 ve Vídni.

Zbýlé dopisy byly Roccim odeslány v letech před jeho nástupem do funkce nuncia a o vztahu k Ditrichštejnovi rovněž nijak zvlášť nevypovídají. V nejstarším z nich, který pochází už z roku 1616, Rocci podává Ditrichštejnovi zprávu o úmrtí kardinála Arrigoneho. V případě dvou posledních dopisů jde pouze o přání k Vánocům a zdvořilostní nabídku být Ditrichštejnovi k službám. V souvislosti s takto skrovným počtem dopisů se lze domnívat, že je další korespondence uchována v jiném archivu, což potvrzuje i Tomáš Parma na stránkách své publikace o Ditrichštejnovi, kde je nepřímo zmíněna existence dalších Rocciho dopisů ve vídeňském archivu nunciatur.¹⁰¹

* * *

Kardinál František z Ditrichštejna je dozajista jednou z nejvýraznějších osobností pobělohorského období. Pro badatele je obzvlášť zajímavý jako muž, který po potlačení stavovského povstání představoval vůdčí osobnost církevní i politické sféry na Moravě. Z této pozice měl naprosto zásadní vliv na formování nového společenského a politického řádu a zejména jeho rekatolizační úsilí Moravu trvale poznamenalo.

Tento příspěvek se opřel o dosud neinterpretovaný pramen, jímž jsou soubory korespondence tří papežských nuncijs u císařského dvora — Carla Caraffy, Giovanniho B. Pallotta a Ciriaca Rocciho. Pokud bychom měli na tomto místě spolupráci nuncijs a kardinála Ditrichštejna mezi lety 1621 a 1634 shrnout, můžeme konstatovat, že písemné prameny jsou dokladem určité míry zdrženlivosti v jejich vzájemném vztahu. Pro hojnou a bezproblémovou kooperaci mezi těmito legáty a Ditrichštejnem nebylo v tomto časovém období ani příliš dobré klima. Velkou překážkou se ukázalo být napětí, které papežská kurie vyvolávala dvouúrovňovým rozdělením moci mezi bis-

⁹⁹ O osobnosti Ciriaca Rocciho: Silvano GIORDANO, *Rocci Ciriaco*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani LXXXVIII*, Roma 2017, dostupné na: <http://www.treccani.it/> [náhled 18. 4. 2021].

¹⁰⁰ MZA v Brně, RAD, kart. 441, inv. č. 1908/94, Rocci Ditrichštejnovi, 28. ledna 1631, fol. 7r.

¹⁰¹ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein*, s. 360.

kupy a apoštolskými legáty.¹⁰² Součinnost Ditrichštejna se třemi zmiňovanými nuncií byla navíc během dvacátých a na počátku třicátých let 17. století ovlivněna zlomem, jenž v papežské politice vůči Habsburkům představoval pontifikát Urbana VIII. Diplomátům, kteří byli ve Vídni zpřítomněním papeže, jenž se svými kroky jasně stavěl do anticísařské a antišpanělské pozice, Ditrichštejn nemohl být příliš otevřeně nakloněn. Kvůli těmto vnějším faktorům bylo proto nunciům pro užší a přátelskou spolupráci s kardinálem Ditrichštejnem dopřáno jen málo prostoru.

Určité odtažitosti si lze povšimnout právě při zkoumání jejich písemné komunikace a konkrétně dopisů, jež nunciové zaslali Ditrichštejnovi na Moravu a které daly základ tomuto příspěvku. Z per těchto nunciů se v Rodinném archivu Ditrichštejnů v Brně dochoval celkem nízký počet písemností, což svědčí o tom, že kardinál nejspíše nebyl na císařském dvoře pro vyslance stěžejní oporou ani jejich páteřním spolupracovníkem. Pochopitelně se mohli kromě písemné komunikace stýkat a diskutovat spolu osobně, jelikož se Ditrichštejn často vydával z Mikulova k císařskému dvoru do Vídně, jak také dokazují zmínky v edicích nunciatur.¹⁰³ Avšak ani z těchto zmínek o kardinálovi v dopisech nunciů do Říma nevyplývá, že spolu u dvora v hojné míře konzultovali zásadní církevně-politické problémy. Zrovna tak v dopisech nunciů adresovaných přímo Ditrichštejnovi nenalezneme mnoho informací většího politického významu. Pokud se v nich objevují doklady kooperace mezi kardinálem a nunciem, jsou jimi ve větší míře zmínky o záležitostech mikro-politického charakteru.

Můžeme také zaznamenat, že jejich komunikace byla svázána značnou formálností, přes níž jen zřídka prosakují informace osobní povahy. Svědectvím je v této věci i fakt, že valná většina dopisů není psána rukou nuncia, nýbrž písařem. Celkově se korespondence z pohledu obsahu jeví jako poněkud strohá. Nelze popřít, že se v dopisech vyskytují časté vstřícné obraty a pokusy nunciů jimi Ditrichštejna ujistit o své náklonnosti vůči jeho osobě. Je však velice pravděpodobné, že jsou tyto písemné pasáže pouze součástí dobové kurtoazie a strategie disimulace, jež se během komunikace v raném novověku používala velmi často.¹⁰⁴

RÉSUMÉ:

This study is focused on the written communication of three papal nuncios, who were sent to the imperial court in Vienna between 1621 and 1634, with the cardinal and bishop of Olomouc, Franz von Dietrichstein. The work is based on extant Italian letters sent by the nuncios to the cardinal in Moravia. The study is part of a research trend of recent years focusing on the issue of multiple loyalties, which is also the study's methodological foundation. Its aim is to show how Dietrichstein's ties to the three centres of power — Vienna, Madrid and Rome — were reflected in his work as a church, court and provincial dignitary with functions inextricably linked to the top-level politics

102 A. CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 177.

103 R. BECKER (ed.), *Nuntiaturberichte aus Deutschland*; H. KIEWNING (ed.), *Nuntiaturberichte aus Deutschland*.

104 Dissimulatio a jeho role v raně novověké společnosti je rozebráno například v Miriam ELIAV FELDON — Tamar HERZIG (edd.), *Dissimulation and Deceit in Early Modern Europe*, London 2015.

of the time. As a servant of the emperor and, primarily, a Spanish client, he was very closely bound to the service of the Habsburg dynasty. In his position as cardinal and bishop, these ties placed him in a precarious position, especially during the pontificate of Urban VIII, who was known as a staunch supporter of France. The political strategies of the three aforementioned powers, which had been in open conflict since the end of the 1620s, greatly influenced Dietrichstein's attitude towards the pope's diplomatic representatives in Vienna. As evidenced by the nuncios' correspondence, there was only limited room for developing mutual cooperation with the cardinal in the political atmosphere of the time.

Bc. Zdeňka Horáčková, studentka druhého ročníku magisterského oboru Kulturní dějiny na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice. Věnuje se dějinám šlechty a panovnického dvora v první polovině 17. století a česko-italským vztahům (zd.horackova@seznam.cz).